

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ ТА СПРИЯННЯ ЗМАГАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Л.Пастернак, ст.викладач
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Монополізм це негативне явище економіки, що стримує конкуренцію між суб'єктами підприємницької діяльності і, як наслідок, стримує розвиток ринкових процесів вцілому.

На монополістичних ринках окремі виробники можуть впливати на ціну завдяки їхнім великим часткам у загальній кількості товару, який вони випускають. Коли продавці монополістичного ринку, або їхні суперники змінюють ціни чи обсяги продажів то наслідки позначаються на прибутках усіх учасників ринку.

Антимонопольне законодавство України включає ряд нормативних актів, що визначають основні засади державної політики по підтримці і розвитку конкуренції, створення системи спеціальних державних органів по здійсненню нагляду і контролю в цій сфері та встановлення юридичної відповідальності за правопорушення.

Законодавство про захист економічної конкуренції ґрунтується на нормах, встановлених Конституцією України, і складається із законів України "Про Антимонопольний комітет України", "Про захист від недобросовісної конкуренції", "Про захист економічної конкуренції", "Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року" та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів, виданих на підставі законів чи постанов Верховної Ради України.

Відповідно до ст.42 Конституції України держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополієм становити на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Тобто конституційна заборона стосується діяльності, націленої на недопущення, обмеження чи усунення конкуренції, незалежно від конкретних її видів.

Закон України "Про захист економічної конкуренції" (ст. 50) називає такі види порушень антимонопольного законодавства:

- 1) антиконкурентні узгоджені дії;
- 2) зловживання монополієм (домінуючим) становити;
- 3) антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- 4) невиконання рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі;
- 5) здійснення учасниками узгоджених дій - суб'єктами господарювання дій, заборонених згідно з ч.5 ст. 10 цього Закону;
- 6) делегування повноважень органів влади чи органів місцевого

самоврядування у випадках, заборонених ст.16 цього Закону;

7) вчинення дій, заборонених згідно із ст. 17 цього Закону;

8) обмежувальна та дискримінаційна діяльність, заборонена згідно із частиною другою статті 18, статтями 19 і 20 цього Закону;

9) обмежувальна діяльність, заборонена ч. 1, ст. 18 цього Закону;

10) недотримання умов, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 22 цього Закону;

11) порушення положень погоджених з органами Антимонопольного комітету України установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

12) концентрація без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, у разі якщо наявність такого дозволу необхідна;

13) неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

14) подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України у встановлені його органами, головою його відділення чи нормативно-правовими актами строки;

15) подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню;

16) створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України у проведенні перевірок, огляду, вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

17) надання рекомендацій суб'єктами господарювання, їх об'єднаннями, органами влади, органами самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, що схиляють до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяють вчиненню таких порушень;

18) обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України із заявою про порушення антимонопольного законодавства;

19) невиконання учасниками узгоджених дій, концентрації вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію;

20) обмежувальна діяльність об'єднань, заборонена ст.21 Закону.

Цей закон визначає правові засади захисту господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції він спрямований на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин.

Ст. 1 ЗУ "Про захист економічної конкуренції" визначає, що монополізація - це досягнення суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку товару, підтримання або посилення цього

становища. Отже, монопольне становище - це домінуюче становище суб'єкта господарювання, яке дає йому можливість самотійно або разом з іншими суб'єктами господарювання обмежувати конкуренцію на ринку певного товару. Такий вид правопорушення, як зловживання монопольним становищем може вчинятися лише суб'єктом господарювання, що займає монопольне положення на ринку. Монопольним (домінуючим) визнається становище суб'єкта господарювання, частка якого на ринку певного товару перевищує 35 відсотків. В окремих випадках рішенням Антимонопольного комітету України може визнаватися монопольним суб'єктом господарювання, частка якого на ринку певного товару навіть менше 35 відсотків.

Для запобігання монопольного становища на ринку необхідне створення ефективного правового механізму, що міг би дієво сприяти заохоченню конкуренції і протидіяти порушенням антимонопольного законодавства.

У відповідності до статті 1 ЗУ «Про захист від недобросовісної конкуренції» - недобросовісна конкуренція – це будь-які дії по обмеженню

конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

Одним з важливих елементів правового забезпечення протидії порушенням антимонопольного законодавства в господарській діяльності є система охоронних заходів правового впливу, що застосовуються за такі правопорушення.

В силу положень ЗУ “Про захист економічної конкуренції” за порушення антимонопольного законодавства можливе застосування господарської, адміністративної, цивільно-правової відповідальності, у виді специфічних санкцій: штрафів, примусового розділу монопольних утворень та відшкодування шкоди.